

ЗА ИЗРАЗА “НИ ЕДНА ЙОТА”

Иво БРАТАНОВ

В съвременния български книжовен език се употребява изразът **ни една йота**, означаващ **нищо**. Въз основа на този фразеологизъм е възникнал вариантът **ни йота** със същото значение – **нищо**. И в двете словосъчетания компонентът **ни** може да бъде заменен с компонента **нищо**, като по този начин се появяват вариантите **нищо една йота** и **нищо йота**. В предложената кратка бележка ще изясним произхода и смисъла на този древен начин за изразяване на понятието за **нищо**.

Фразеологизмът **ни една йота** се използва в св. Евангелие: “защото, истина ви казвам: докле премине небето и земята, ни една йота, или една чертица от закона няма да премине, докато всичко не се сбъдне.” (Мт 5: 18) С тези думи Господ Иисус Христос изтъква, че в нравствения Закон, възвестен от Мойсей, няма малки и големи заповеди, както заявяват фарисеите. Поради тази причина трябва да се изпълняват всички заповеди. Нарушаващият някоя от малките заповеди нарушава целия Закон и е недостоеен за Царството Божие. В Лк 16: 17 същият смисъл е изложен така: “Но по-лесно е небе и земя да премине, нежели една чертица от Закона да пропадне.”

Текстът на Мт 5: 18 предлага ефектно противопоставяне по отношение на големината – Небето и Земята (т. е. цялата Вселена) може да загинат, но от Божия Закон няма да изчезне дори и най-малката чертица. Понятието за **малко** (или за **нищо**) тук е изразено чрез буквата **йота** (вж. евр. יָוָה, грц. ἰῶτα, лат. **jota**). Това значение на буквата е свързано с факта, че в арамейския квадратен шрифт¹ буквата **йод** е най-малката по начертание буква.

В новозаветния гръцки език съществителното име **йота** има преносното значение **нещо съвсем дребно, нещо съвсем незначително, твърде малко нещо**. Това значение е евреизъм. Еврейското влияние може да се установи със сигурност, като вземем предвид следните факти: 1. съществителното име **йота** тук се отнася към Закона, който по времето на Иисус Христос е писан с квадратния шрифт; 2. Господ Иисус Христос използва съществителното име **йота** в Проповедта на планината, която е произнесена на арамейски език; 3. св. Евангелие на св. евангелист и апостол Матей, в което е засвидетелствано името **йота**, е написано на еврейски език, а по-късно е преведено на гръцки.

Изказано е и становище за произхода на това значение на името **йота** от т. нар. «подписана йота»² в гръцкия език. Това предположение обаче е неубедително, защото е малко вероятно Господ да е имал предвид особеностите на гръцкия правопис.

Изрази, в чийто състав влиза съществителното име **йота**, сега се използват в различни езици. Тук ще посочим съответствията на фразеологизма **ни на йота** в различни европейски езици: руски **ни на йоту**, украински **ні на йоту**, полски **ani na jotę**, испански **ni una jota**, румънски **nici o iotă**, английски **not a jot**, шведски **inte ett jota**. Нека да бъдат посочени и изразите **kein Jota** (**нито йота, нищо, никак**) в немския език и **il n'y manque pas un iota** (**нищо не липсва**) във френския език. А ето и два примера за израза **не отстъпвам ни на йота**: френски **ne pas céder d'un iota**, немски **nicht um ein Jota nachgeben**. Особено показателно е, че в някои езици е налице промяна в изразите, съдържащи съществителното име **йота**. Например в италианския език се използват фразеологизмите **non sapere un iota** – “не зная нито йота (т. е. **нищо не зная**)” и **non capire un iota** – “не разбирам нито йота (т. е. **нищо не разбирам**)”. Възможно е обаче съществителното име **iota** да бъде заменено с името **acca** (**acca** е названието на буквата **h**, която е осмата буква в италианската азбука; тази буква няма звукова стойност в италианския

език). Така се появяват изразите **non sapere un' асса** и **non capir(c) un асса**, които са създадени по образец на посочените по-горе фразеологизми.

Чрез гръцкото езиково посредничество описаната преносна употреба на съществителното име **йота** е преминала в църковнославянския и в българския език. В църковнославянския език **йота** означава не само буквата **ї**, но има и значенията **буквица, най-малко нещо, най-дребно нещо, най-незначително нещо**. В съвременния български език това съществително име се използва със същия смисъл. То се среща например в следните изрази: 1. **на йота** – малко, съвсем малко; 2. **ни на йота** (или **ни то на йота**) – ни най-малко, никак, съвсем; 3. **зная (разбирам) до йота** – зная (разбирам) всичко, зная много добре, до най-малки подробности.

1. Арамейският квадратен шрифт се налага сред евреите към VI – IV в. пр. Хр. От него се оформя впоследствие квадратният шрифт (вж. Доц. Боян Н. Пиперов. Произход и развитие на еврейския шрифт. – *Годишник на Софийския университет*. Богословски факултет. 1948/49 г., с. 18 – 19).

2. В старогръцкия език твърдите дълги гласни **алфа, ета** и **омега** с меката съгласна **йота** образуват т. нар. “несъщински двугласни”. Ако несъщинските двугласни са малки букви, **йотата** се пише под **алфа, ета** и **омега**. Тази йота се нарича **подписана йота** (лат. **jota subscriptum**).

В-к „Църковен вестник”, год. ХСІХ, бр. 1; С., 1 – 15 януари 1998 г., с. 6.